

ירמיהו פרק י"ב

1. רש"י

(א) **מדוע לך קטעים ללחה** - שנתת גדולה לנבוכדנצר הרשע ותצליחו להחריב ביתך, ד"א על אנשי ענתות היה צועק וקורא תגר:

2. אברבנאל

(ב) ואמר נטעתם גם שורשו לפי שלא היה נבוכד נצר בן מלך ולא ירש המלכות מאבותיו אבל הוא קם מעצמו וכאילו השם נטעו ומיד שורש בארץ גזעו ולכן בגידולם גם עשו פרי בנים ובני בנים יורשים מלכותו, ואף על פי שהם מראים עצמם בעלי משפט וצדקה ויראים את האל עושה שמים וארץ הוא מן השפה ולחוץ אבל רחוק אתה מכליותיהם כי אין במחשבותיהם יראת שמים בדבר מן הדברים כמו שימצא פעמים רבות בחסידי אומות העולם:

3. מלבי"ם

(ד) **עד מתי תאבל הארץ** - הלא בעד עונותיהם תאבל הארץ הוא חורבן הדומם ועשב כל השדה ייבש - שהוא הצומח, וגם ספתה בהמות ועוף - שהוא בע"ח, וכ"ז מרעת יושבי בה, כי אמרו - ר"ל ואל תאמר שבסבת חורבן הארץ ישובו בתשובה, הלא יאמרו לא יראה את אחריתנו - ר"ל שמכחישים ידיעת ה' בשפלים וכ"ש ידיעת העתיד ואומרים שאינו רואה אחריתם להכרית כלל ואין השגחה ושכר ועונש:

4. סנהדרין צו.

(ירמיהו י"ב) צדיק אתה ה' כי אריב אליך אך משפטים אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בגדי בגד נטעתם גם שרשו ילכו גם עשו פרי, מאי אהדרו ליה (ירמיהו י"ב) כי את רגלים רצתה וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים ובארץ שלום אתה בוטח ואיך תעשה בגאון הירדן. משל לאדם אחד שאמר: יכול אני לרוץ שלש פרסאות לפני הסוסים, בין בצעי המים. נזדמן לו רגלי אחד, רץ לפניו שלשה מילין ביבשה ונלאה. - אמרו לו: ומה לפני רגלי כך, לפני הסוסים - על אחת כמה וכמה. ומה שלשת מילין כך, שלש פרסאות - על אחת כמה וכמה. ומה ביבשה כך - בין בצעי המים על אחת כמה וכמה! אף אתה, ומה בשכר ארבע פסיעות שלמתי לאותו רשע, שרץ אחר כבודי - אתה תמיה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים - על אחת כמה וכמה. היינו דכתיב (ירמיהו כ"ג) לנבאים נשבר לבי בקרבי רחפו כל עצמתי הייתי כאיש שכור וכגבר עברו יין מפני ה' ומפני דברי קדשו.

5. רד"ק

(ה) **כי את רגלים** - פי' אדוני אבי ז"ל כלו זה הפסוק תשובת שאלתו שלא יהרהר אחר מדות הקב"ה אמר ועל מה ששאלתני אני משיבך זה המשל כי אני רואה אותך שרצת עם רגלים כמותך והלאוך כי רצו יותר ממך ולא היה בכך יכולת להשיגם והלאוך במרוצתם להשיגם:

ואיך תתחרה את הסוסים - ואיך תתערב עם הסוסים לרוץ עמהם וזה פי' המשל הנה אתם בין בני אדם כמותך ואיך יודע דעתם וסודתם שהרי אמרו להאכילך סם המות ולא ידעת ולא הרגשת בהם אם לא הודעתך ואתה איך תרצה לדעת דעתי וסודותי בהנהגת העולם בהצלחת הרשעים ורעת הצדיקים בעולם הזה לפיכך שתוק ואל תהרהר אחר מדותי והוסיף לו ודע על המשל לדבר לו על הענין עצמו וכלל בו מראש הפסוק ענין עצמו ואמר לו אני רואה אותך חלוש ונלאה בשליחותי וצריך שתחזק עצמך ולבך כי אני רואה כי רצת את רגלים כמותך והם אנשי ענתות שהם בני משפחתך ובמדרגה אחת עמך לענין גדולה והם הלאוך והפחידוך להמיתך ואיך תתחרה את הסוסים כשתלך לירושלם שהם שרים גדולים וגם המלך שם איך תתנהג עמם צריך אתה שתחזק שלא תפחד מהם ותדבר להם שליחותי בלא מורא והוסי' לו עוד ואמר ובארץ שלום אתה בוטח פירוש אתה בוטח באנשי ענתות שהיה ראוי שתהיה לך ארץ שלום והיה לך לבטוח בהם שיצילוך מיד המבקשים להרע לך כי הם קרוביך ובני עירך ומדרך העולם שהקרובים ובני עיר אחת שנתגדלו ביחד להגן זה על זה ושיתאבהו האחד על חברו עד שיתמסרו למות על אהוביהם או קרוביהם ואתה לא תוכל לעשות זה כי הם מערימים אליך להמיתך:

ואיך תעשה בגאון הירדן - כלומר במקום שמתגאין גלי הירדן והוא משל על שרי יהודה וירושלם והמשילם לגאון הירדן לפי שהוא הנהר שבתוך ארץ ישראל כי פרת בגבול ארץ ישראל הוא ויתכן לפרשו על נבוכדנצר שעמיד להעמיד חיילותיו בארץ ישראל מעבר לירדן ואמר לו לירמיהו אם אתה מפחד מהם שהם מעטים איך תעשה במי שהוא דומה לגאון הירדן ויונתן גם כן פירש הפסוק לפי תשובת השאלה מיושב על הענין וכן תרגמו דנא תיובתא לירמיה וגומר כבעמוד:

6. חובות הלבבות שער ד - שער הביטחון פרק ג

ואם יאמר האומר: הנה אנחנו רואים מקצת צדיקים לא יזדמן להם טרפם, אלא אחרי העמל והיגיעה ורבים מאנשי העברות בשלוח וחייהם בטוב ובנעימים, נאמר כי כבר קדמו הנביאים והחסידיים לחקר על זה הענין. מהם מי שאמר: מדוע דרך רשעים צלחה, ואמר האחר: למה תראני און ועמל תביט ושוך וחמס לנגדי ויהי ריב ומדון ישא, ואמר: כי רשע מכתיר את הצדיק, ואמר: תחריש בבלע רשע צדיק ממנו, ואמר אחר: הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל, ואמר: אך ריק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי ואהי נגוע כל היום ותוכחתי לבקרים. ואמר אחר על פי אנשי דורו: גם בחנו אלהים וימלטו, והרבה כזה. אך הניח הנביא התשובה בבאור עילת זה, מפני שעילת כל אחד מן הצדיקים הנבחרים וכל אחד מן הרשעים שהם בטובה בעוה"ז זולת עילת האחר, לכן העיר על זה באמרו: הנסותרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו, ואמר החכם בדומה לזה: אם עשק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה וגו', ואמר הכתוב הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט.

7. ברכות ז.

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו; בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו, שנאמר: (שמות ל"ג) הלא בלכתך עמנו, בקש שלא תשרה שכינה על אמות העולם ונתן לו, שנאמר: (שמות ל"ג) ונפלינו אני ועמך, בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר: (שמות ל"ג) הודיעני נא את דרכיך; אמר לפניו: רבונו של עולם! מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו? אמר לו: משה, צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק, רשע ורע לו - רשע בן רשע. אמר מר: צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע. איני? והא כתיב: (שמות ל"ד) פקד עון אבות על בנים, וכתוב: (דברים כ"ד) ובנים לא יומתו על אבות ורמינן קראי אהדדי ומשנינן: לא קשיא, הא - כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא - כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם! אלא, הכי קאמר ליה: צדיק וטוב לו - צדיק גמור, צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו - רשע שאינו גמור, רשע ורע לו - רשע גמור.

8. מורה הנבוכים חלק שלישי פרק יז

הנה כבר התבארו לך אלו הדעות, והוא שכל מה שתראה מעניני בני אדם המתחלפים, יחשוב אריסטו'ו שהוא במקרה גמור, ויחשבו האשעריא"ה שהוא נמשך לרצון לבד, ותחשוב כת המעתזיל"א שהוא נמשך לחכמה, ונחשוב אנחנו שהוא נמשך אחר הראוי לאדם לפי פעולותיו, ומפני זה הוא אפשר אצל כת האשעריא"ה, שייסר השם ביסורין החסיד הטוב בעוה"ז, ויעמידהו עולמית באש אשר יאמר בעולם הבא, ויאמר שכן רצה השם, ויראה המעתזיל"א שזה עול, ושזה אשר הוכח במכאוב ואפילו הנמלה כמו שזכרתי לך יש לה גמול, והיות זה מוכח ומיוסר עד שיגמל נמשך אחר חכמתו. ואנחנו נאמין שכל אלו הענינים האנושים הם כפי הדין, והשם חלילה לו מעול, לא יענוש אחד ממנו אלא המחוייב והראוי לעונש, זהו הכתוב בתורת מרע"ה כי הכל נמשך אחר הדין, ועל זה הדעת נמשכו דברי המון חכמינו ז"ל, שאתה תמצאם אומרים בביאור אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון, ואמרו במדה שאדם מודד בה מודדין לו, זה לשון המשנה. ובארו בכל מקום שהמשפט מחוייב בהכרח בחקו יתעלה, והוא שיגמול העובר על כל מה שיעשה ממעשה הכבוד והיושר, ואע"פ שלא צווה בו על ידי נביא, ושיעניש על כל מעשה רע שיעשהו האיש ואף על פי שלא הוזהר ממנו על ידי נביא, אחר שהוא דבר שהשכל מזהיר ממנו, ר"ל ההזהרה מן העול והחמס, אמרו אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ואמרו כל האומר קודשא בריך הוא וותרן הוא יתוותרון מעוהי אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, ואמרו אינו דומה מצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה, ובארו שהוא אע"פ שלא צווה נותנין לו שכרו, ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם